

Imatge de la Vall Major amb el poble de Granyena al cim. En primer pla es veuen les restes d'un complex industrial format per un molí de farina i una fàbrica d'extracció d'oli de la pinyola d'oliva. Altres construccions pertanyen a un molí d'oli i la pallissa d'una era. Fotografia: Mateu Esquerda, 19 d'octubre de 2007.

Bodegues de Barcelona: una mirada crítica del procés de transformació urbana dels diferents barris de la ciutat de Barcelona

**Bernat Fàbregas i Oliveras
Olga Llobet i Gràcia
Laura Camps i Escribano**

cació de teules i rajoles, de la qual resten dos forns adossats. La seva proximitat a la vall facilitaria l'abastiment de l'aigua necessària per a la manufactura.

Conclusions

En el transcurs de la recerca m'he adonat, un cop més, de la degradació accentuada del medi, on estructures singulars i sistemes històrics de reg van ensorrant-se en el pou de la desídia col·lectiva d'una pagesia i una societat que moltes vegades miren vers un altre costat. Només resta pensar i desitjar que la difusió dels resultats d'aquests inventaris sigui el primer pas cap a una major sensibilització social, la qual alhora serveixi per engegar plans d'estudi més tècnics i aprofundits, encarats a una valoració quantitativa dels recursos hídrics naturals, una possible actualització i reutilització de les diferents tècniques ancestrals d'aprofitament de l'aigua i la concreció de projectes específics de conservació i difusió del patrimoni arquitectònic existent.

Aquest article és el compendi i resum de la recerca feta durant els mesos de setembre del 2007 i gener del 2008, en el marc de les beques de recerca que concedeix el Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana. Dins el context de transformació urbana impulsada per l'Ajuntament de Barcelona vam intentar fer un recull entre els veïns dels barris afectats. Per aco- tar l'estudi, vam agafar els barris que van patir les primeres trans- formacions pel fet de tenir una forta càrrega identitària, ja que ens semblaven els més emble- màtics: Ciutat Vella, Poble Sec i Gràcia. Sota aquest punt de vista, la nostra proposta versava a posar de manifest la veu de la gent que ha viscut aquestes transforma- cions en primera persona fent palesa la memòria i la història d'a- quests barris.

*"La Bodega Marín té molts protagonistes (...), no només estem parlant del centre místic de l'Univers, sinó d'un lloc pel qual es veu tot l'Univers."*¹

Les relacions, com el bon vi

Som del parer que un dels pocs espais que queden on les rela- cions de veïns encara no han que- dat truncades són les bodegues, enteses com aquells espais urbans que encara aglutinen aquest sen- timent identitari veïnal, i com a espais d'interrelacions socials, on la pressa s'aparca fora per deixar pas a la conversa, on trobem el que considerem un espai relic- tual, és a dir, que el mateix que passa amb el vi de bóta, que espera pacientment que arribi el moment de ser servit, les rela- cions socials que defugen del nos- tre ritme frenètic de vida no s'es- devenen sense el temps de maceració adequat. Volíem fer un projecte de recuperació de la memòria oral i intentar abastar el patrimoni històric d'aquests barris amb tot allò que ens po- guessin explicar, mostrar, ense-

Bodega endins. Fotografia: Bernat Fàbregas i Oliveras, 5 de desembre de 2007.

nyar, els veïns de cadascun d'ells; per tal de comprendre com les diferents operacions urbanístiques i canvis econòmics els havien fet canviar.

Dins la bodega

El primer que ens va cridar l'atenció és que la paraula *bodega*, que ens semblava tant comuna i tant nostrada, no existia al Diccionari de la Llengua Catalana. Malgrat que no s'accepti al diccionari de l'IEC, vam decidir continuar anomenant-les *bodegues*, perquè és la nomenclatura amb què s'hi refereixen tant els propietaris com els parroquians. Des d'un punt de vista metodològic, vam voler prioritzar la fluïdesa d'opinions, records, desitjos i sensacions dels protagonistes. Si bé no és l'objectiu principal d'aquest article aprofundir en la metodologia, caldria destacar que vam inventariar-ne vuitanta-vuit que podreu trobar recollides, georeferenciades i tipificades al mapa que acompanya l'estudi, i vam arribar a entrevistar vint-i-nou

dels diferents bodeguers i bodegueres.

En el decurs de les entrevistes, vam sistematitzar quatre tipus de bodegues. Aquesta classificació es va elaborar a partir de l'anàlisi de la motricitat i la dependència de cada una de les variables de l'entrevista, i en van sortir les tipologies següents: bar bodega, bodega restaurant, bodega comestibles i bodega bar de nit, la més predominant de les quals és la dels bars bodega. Si bé en un inici buscàvem la bodega tradicional, vam comprovar que aquesta és una entelèquia, ja que actualment és difícil de trobar-ne. En el decurs de l'estudi vam constatar que el negoci de les petites bodegues a Barcelona sembla no tenir-hi cabuda. Volíem constatar les diferents estratègies evolutives d'adaptació de les bodegues des que es van formar la gran majoria (1900-1930) fins als nostres dies, veient que aquests petits negocis han hagut d'afrontar tot un seguit de normes i canvis econòmics que les han fet evolucionar

en direccions ben diferents cap a un tipus d'establiment diferent: bar bodega, bodega restaurant o la bodega bar de nit.

La confiança a l'ombra d'un xato

A partir dels diferents testimonis entrevistats, vam veure com els barris han anat canviant, ja sigui estructuralment, social o econòmic; però on la gent encara es coneix de tota la vida, i a la bodega, la majoria s'hi refereix com a la seva segona casa o segona família, de manera, doncs, que compleix aquesta funció d'espai intersticial entre la casa de cadascú i el mateix carrer, creant un món socialment molt intens –pel tipus de relacions socials que s'hi donen–, i que un cop fora de l'establiment són força difícils de tornar a trobar. Aquests espais conformen un àmbit de relació

Servint alegria. Fotografia: Olga Llobet i Gràcia, 17 de gener de 2008.

entre el que hi ha al davant i al darrere del taulell; així podem veure com la figura del bodeguer ha estat plena de significat, i ha esdevingut un “pare espiritual laic”, i el taulell d’un bar, “com un confessional al qual fan cap els fidels ben espontàniament i sense complexos, sovint animats per l’eufòria i la loquacitat d’un parell de copes de més”.² La bodega és un espai de convivència i de confiança, confiança que no sempre es mesura per la quantitat sinó per la qualitat.

Per acabar aquest article, no voldríem emprar les nostres pròpies paraules sinó fer-nos ressò de les dels mateixos bodeguers, tot convidant-vos a passar i viure el tipus de relacions que en aquest espai s’hi donen, a l’ombra d’un xato de vi per exemple: “Una Bodega..., a vegades, per a mi és un misteri, sempre obres i sempre tanques, i a mi m’impresiona molt... [...] I quan me’n vaig, ho veig tot tancat i dic: ja està, ja han passat mils de coses, i ara què?” [...] “És un bocí de vida”³ o bé “Abans eren signes d’identitat, i per molts segur que encara ho són”.⁴

1. NUBLA, Víctor (2007) *Màgia Tridimensional Perenne. Sis històries màgiques de Gràcia i un entreteniment especulatiu sobre la perennitat*. Al capítol sisè: “El centre místic de l’Univers” (Bodega Marín).

2. ESTEVE I BLASI, Joan (2000) *La Campana. Memòria d’una taverna de Gràcia*. Publicacions de l’Abadia de Montserrat, p. 34.

3. Eli. Bodega La Lia d’en Vicius (Ref.25 CD entrevista 17-01-2008).

4. Eugeni Vendrell i Soler. Bodega Quimet (Ref.11 CD entrevista 5-12-2007).

El cant tradicional polifònic en el repertori religiós i de taverna a l’Alt Berguedà

Iris Gayete i Acero

Les recents investigacions del grup de recerca de la Universitat Autònoma de Barcelona, amb Jaume Ayats al capdavant, sobre *El cant religiós tradicional al Pallars Sobirà* constaten, per primera vegada, l’existència d’un model de cant de tradició oral amb unes característiques polifòniques que el fan especialment interessant dins el panorama europeu de polifonies religioses masculines. L’estudi del grup de recerca de la UAB s’ha centrat en la comarca del Pallars Sobirà, però diferents testimonis ens evidencien l’existència d’aquests cants a tota l’àrea pirinenca. El Berguedà i, sobretot, l’Alt Berguedà, són una zona d’especial interès d’estudi per les seves característiques geogràfiques, socials i culturals.

L’objectiu de l’estudi ha estat comprovar si els cants polifònics tradicionals orals, religiosos i de taverna a veus masculines de l’Alt Berguedà estan directament relacionats amb els models investigats en les darreres recerques a la zona del Pallars Sobirà. El model de cant pallarès està situat entre els models polifònics de cant gascó profà (no en resten mostres de religiós) i el cant religiós

mediterrani de l’illa de Còrsega, a més dels escassos exemples del País Valencià, com els cants dels pelegrins de les Useres.

Els resultats de la recerca formen part d’un estudi de més gran abast per assentar les bases d’un gènere de cant entre les tradicions polifòniques dels Pirineus Centrals i les tradicions de la zona mediterrània. La investigació s’ha centrat a l’Alt Berguedà, l’Alt Solsonès i al municipi de Josa i Tuixén, pertanyent a l’Alt Urgell.

La recerca ha tingut dos vessants, per una banda el cant masculí a veus en el repertori religiós i per l’altra el cant masculí a veus en el repertori de taverna.

Repertori religiós

A causa dels pocs testimonis que hem pogut localitzar no podem deduir un panorama general a l’Alt Berguedà. Però de les entrevistes fetes podem afirmar que a Gósol i a Tuixén, així com al Pallars, els homes pujaven al cor de l’església per acompanyar vocalment la litúrgia durant les manifestacions religioses més assenyalades de l’any. Cantaven el mateix repertori que al Pallars Sobirà, amb el mateix